

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, 15 hp, för grundläro-utbildning med inriktning mot arbete i
fritidshem
Kandidatexamen i pedagogik
VT 2023
Fakulteten för läro-utbildning

Fysiska inomhusmiljöers inverkan på fritidshemmet Varför är det här rummet ”tråkigt”?

Peter Romgård och Ludvig Westin

Författare

Peter Romgård och Ludvig Westin

Titel

Fysiska inomhusmiljöers inverkan på fritidshemmet – Varför är det här rummet ”tråkigt”?

Engelsk titel

The impact of the physical indoor environments on the leisure-time center - Why is this room “boring”?

Handledare

Göran Roos

Bedömande lärare

Maria Rosberg

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver hur de formar fysiska inomhusmiljöer. Syftet utgick från en frågeställning: Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer? Som vald metod genomfördes semistrukturerade intervjuer för insamling av empiriskt material. Intervjuerna gjordes med sex lärare i fritidshem från tre olika skolor varav två av skolorna låg i samma kommun och en skola i en annan kommun. Studiens empiriska material har analyserats och tematiserats utifrån relevans av forskningsfråga och reliabilitet. Med hjälp av didaktisk teori har en teoretisk ansats skrivits fram som har hjälpt studien att få svar på hur lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. Studiens resultat visade på hur lärare i fritidshem beskriver en medvetenhet kring hur de formar fysiska inomhusmiljöer i förhållande till didaktiska val. I resultatet framgår det att didaktiska val blir präglade av olika faktorer. De bidragande faktorerna som påverkar didaktiska val är om lärare i fritidshem är utbildade eller outbildade, fritidshemmets ekonomiska förutsättningar och rektors styrning och ledning av fritidshemmets verksamhet. Ytterligare faktorer är att alla informanter beskriver en tydlig medvetenhet kring utformningen av fritidshemmets fysiska inomhusmiljö, men även att det finns en risk att bli hemmablind i en befintlig fysisk inomhusmiljö.

Ämnesord

Vad, hur, varför, didaktiska val, fysisk inomhusmiljö

Author

Peter Romgård and Ludvig Westin

Title

The impact of the physical indoor environments on the leisure-time center - Why is this room “boring”?

Supervisor

Göran Roos

Assessing teacher

Maria Rosberg

Examiner

Sara Lenninger

Abstract

The purpose of this study is to investigate how teachers in leisure-time center describe how they design physical indoor environments. The purpose was based on the question: How do teachers in leisure-time center relate to didactic choices in the design of the physical indoor environments? The chosen method was carried out by semi-structured interviews for collection of the empirical material. The interviews were done with six leisure-time teachers from three different schools of which two of the schools were in the same municipality and one school in another municipality. The empirical materials of the study have analyzed and themed from relevance of the research question and reliability. With help from the didactic theory a theoretical approach was written out that has helped the study to get answers how leisure-time teachers relate to didactic choices in the design of physical indoor environments. The study of the result showed that leisure-time teachers describe an awareness around how they design physical indoor environments relative to the didactic theory. In the results it shows that the didactic choices become embossed by different factors. The contributing factors that influence didactic choices are if leisure-time teachers are educated or uneducated, the leisure-time centers economic conditions and principals' management of the leisure-time center. Further factors are that every informant describes a clear awareness around the design of the leisure-time centers' physical indoor environments, but also that there is a risk to be homeblind in an already existing physical indoor environment.

Keywords

What, how, why, didactic choices, physical indoor environment

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till de informanterna som tog sin tid att ta emot oss och som ville delta i vår studie. Tack vare er har det blivit möjligt att genomföra studien. Vi vill rikta vår uppskattning till vår handledare Göran Roos som har bidragit med handledning och hjälpt oss genom arbetets gång. Vi vill tacka våra familjer för ert stora stöd samt förståelse under den här tiden när vi har skrivit vårt examensarbete. Avslutningsvis vill vi tacka övriga som har stöttat oss under vår studietid genom vår utbildning.

TACK!

Peter Romgård och Ludvig Westin

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	7
2. Bakgrund	8
2.1 Myndigheters syn och krav på fysiska inomhusmiljöer i fritidshemmet	8
2.2 Argument för medvetenhet av fysiska inomhusmiljön	8
3. Centrala begrepp	10
3.1 Vad	10
3.2 Hur.....	10
3.3 Varför	10
3.4 Lärare i fritidshem.....	10
3.5 Fysisk inomhusmiljö	10
4. Syfte och frågeställning	11
4.1 Syfte	11
4.2 Frågeställning	11
5. Forskningsöversikt	12
5.1 Sökord	12
5.2 Kritik om fritidshemmets fysiska miljöer	12
5.3 Fysiska inomhusmiljöers betydelse.....	13
5.4 Utformning av fysiska inomhusmiljöer	14
6. Teoretiskt perspektiv	16
6.1 Didaktiska teorin	16
6.2 Hur hjälper den didaktiska teorin?	16
6.3 Centrala begrepp	17
7. Metod	18
7.1 Insamlingsmetod	18
7.2 Urval.....	19
7.3 Etiska överväganden	20
7.4 Genomförande.....	21
7.4.1 <i>Transkribering av personliga intervjuer</i>	23
7.5 Bearbetning och analys av insamlat material.....	23
8. Metodkritik	25
8.1 Styrkor och svagheter med studien	25

8.1.1 Styrkor.....	25
8.1.2 Svagheter.....	25
8.2 För- och nackdelar med semistrukturerade intervjuer	26
9. Resultat	27
9.1 Didaktiska val.....	27
9.1.1 "Vad".....	27
9.1.1.1 Medvetenhet kring lokalernas utformning	27
9.1.1.2 Elevernas behov i didaktiska val.....	28
9.1.2 "Hur".....	29
9.1.3 "Varför".....	30
9.2 Vad påverkar didaktiska val?	32
9.2.1 Okunskap och utbildad personal.....	32
9.2.2 Ekonomi	32
9.2.3 Hemmablind.....	34
9.2.4 Sammanfattning av resultat	35
10. Resultatdiskussion.....	36
10.1 "Vad".....	36
10.2 "Hur".....	37
10.3 "Varför".....	38
11. Diskussion	40
11.1 Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer?.....	40
11.2 Konsekvenser för yrkesrollen	43
11.2.1 Förslag på idéer och tankar.....	44
11.2.2 Förslag på vidare forskning.....	44
12. Slutsats	46
Referenser	47
Bilagor	50
Bilaga I – Missivbrev	50
Bilaga II – Intervjuguide	52
Bilaga III – Borttagna frågeställningar	54

1. Inledning

I dagens fritidshem har den fysiska inomhusmiljön fått en mer framträdande roll eftersom elever dagligen lär och utvecklar sina kunskaper här. Fritidshemmets lokaler har under tid förändrats så att fokus nu ligger på att alla elever ska få vistas i en god, stimulerande och utvecklande fysisk inomhusmiljö. Miljön på fritidshemmet kan i och med detta bli ett verktyg för en av de ledande delarna på fritidshemmet, elevernas sociala gemenskap (Hippinen-Ahlgren, 2017). I *läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*, hädanefter Lgr22 (Skolverket, 2022) står det att genom undervisningen ska eleverna erbjudas en variation av lärmiljöer som integrerar omsorg och lärande.

I forskningen framkommer kritik mot fritidshemmets fysiska inomhusmiljö (Boström et al., 2015). Boström et al. (2015) samt Boström och Augustsson (2016) beskriver kritiken mot fritidshem som i huvudsak är riktad mot dåligt anpassade lokaler, stora barngrupper, få legitimerade lärare i fritidshem och fritidshemmets otrygga miljöer. Lärare i fritidshem behöver öka sin medvetenhet om hur de skapar en god fysisk inomhusmiljö för alla elever. Den skarpa kritiken från Skolinspektionen har gjort att ett flertal fritidshem börjat fokusera på ett utvecklingsarbete kring lärandemiljöer (Boström & Augustsson, 2016). Förhoppningsvis kan denna studie hjälpa kommande- och befintliga lärare i fritidshem kring utformningen av den fysiska inomhusmiljön på fritidshemmet.

2. Bakgrund

Under bakgrund presenteras det först en del om *myndigheters syn och krav på den fysiska inomhusmiljön i fritidshem*. Därefter presenteras *argument för medvetenhet av den fysiska inomhusmiljön*.

2.1 Myndigheters syn och krav på fysiska inomhusmiljöer i fritidshemmet

Fritidshemmet har ett undervisningsuppdrag där lokalerna ska ge goda möjligheter och förutsättningar för fritidshemmets verksamhet (Utbildningsdepartementet: SOU 2020:34; Skolverket, 2022; Skollag 2010:800). Boverket (2022) menar att gestaltningen av inomhusmiljön påverkar förutsättningarna hos fritidshemmet för att skapa en pedagogisk verksamhet. Det behövs exempelvis utrymme till varierande aktiviteter, men även någon plats där eleverna kan få rekreation. Skollagen (SFS 2010:800, 14 kap. § 9) påpekar att eleverna inom fritidshemmet ska erbjudas en god miljö med lämplig sammansättning av elevgruppen. Miljön har en stor påverkan på elevernas utveckling där utformningen av lokalerna ska möjliggöra ett pedagogiskt syfte med verksamheten (Skolverket, 2014). För att uppnå ändamålsenliga lokaler och bedriva verksamhetens undervisningsuppdrag framåt, behöver fritidshemmen ett tydligt exempel på hur fysiska inomhusmiljöer och lokaler kan skapas. Skolinspektionen (2018) hävdar att fritidshemmets fysiska miljöer är bristfälliga och att lokalerna inte håller den funktionalitet de ska göra. Skola och fritidshem måste se över sina verksamheter för att samordna och utnyttja lokalerna för att ett omsorgsfullt arbete ska kunna påbörjas. Verksamhetens delade lokaler kan på det sättet möjliggöra pedagogiska miljöer och lärmiljöer (Boverket, 2022).

2.2 Argument för medvetenhet av fysiska inomhusmiljön

För att främja elevernas fritid inomhus måste det finnas en tanke kring hur lärare i fritidshem skapar en fysisk miljö. Det som ska präglade skapandet av en fysisk miljö är olika didaktiska val. När en lärare i fritidshem placerar en soffa mitt i rummet,

vilka tankar uppstår då kring de didaktiska valen? Vad skapar soffan för möjligheter? Är det rätt placering? Varför behöver eleverna soffan för rekreation?

Fysisk inomhusmiljö är en aspekt av det som främjar hur och vad eleverna kommer att lära sig. Lärmiljöer handlar delvis om det fysiska rummet. Inom denna arena är uppgiften att hitta variationer som fokuserar och främjar olika slags lärande. Framförallt slår lärare i fritidshem fast att fysiska lärmiljöer används för barn att lära sig vänskap, goda relationer, likabehandling och ansvar (Boström et al., 2015). Ovanstående aspekter är lämpligt att undersöka då fysiska miljöer lägger grunden för elevers undervisning på fritidshemmet. Boström och Augustsson (2016) beskriver att en del fritidshem består av "förvaring av barn" snarare än att skapa goda lärmiljöer för eleverna. Det blir på grund av detta viktigt för alla kommande lärare i fritidshem att skapa goda fysiska lärmiljöer för alla elevers utveckling. Fritidshemmet är långt ifrån "förvaring av barn" utan det är ett arbete som kräver att alla lärare i fritidshem har kompetens kring bland annat hur fysiska miljöer ska formas. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018) menar att det ställer krav på en tanke bakom ett skapande av olika lärmiljöers utformning. Det handlar om olika rums storlek, färg och form, inredning, öppningar och siktlinjer, vilket ställer krav på kunskap om hur befintliga lokaler behandlas. Boström och Augustsson (2016) hävdar att med hjälp av miljön som ett didaktiskt verktyg kan pedagogerna forma ett sammanhang som stimulerar både gruppen och individen. Goda lärmiljöer är nödvändiga i alla typer av lärande och på arbetsplatser (Boström & Augustsson, 2016). Hur olika rum möbleras, vilka material barnen möter och vilka regler som gäller för umgänget i rummen, har stor betydelse för hur och vad barn lär sig samt hur de agerar (Davidsson, 2008, refererad i Hippinen-Ahlgren, 2017).

3. Centrala begrepp

Under den här delen kommer det ske en redogörelse för centrala begrepp som går att följa längs studiens gång. I redogörelsen presenteras och förklaras varje begrepp för ordets betydelse och användning.

3.1 Vad

I denna studie används begreppet vad. Under begreppet vad i studien, presenterar lärare i fritidshem vad de tänker på när de formar fysiska inomhusmiljöer.

3.2 Hur

I denna studie används begreppet hur. Under begreppet hur i studien, förklarar lärare i fritidshem hur de skapar en fysisk inomhusmiljö.

3.3 Varför

I denna studie används begreppet varför. Under begreppet varför i studien, motiverar lärare i fritidshem de didaktiska valen utifrån läroplanen kring utformningen av den fysiska inomhusmiljön.

3.4 Lärare i fritidshem

Benämningen lärare i fritidshem är personer som har genomfört en relevant högskoleutbildning, tagit examen och sedan fått en lärarlegitimation för att kunna undervisa och arbeta inom fritidshemmet.

3.5 Fysisk inomhusmiljö

En fysisk inomhusmiljö är det som utgör de faktiska ramarna för hur en verksamhet ser ut. En fysisk inomhusmiljö ska fokusera på att möjliggöra olika typer av aktiviteter och en miljö som främjar samspel mellan elever.

4. Syfte och frågeställning

4.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver hur de formar fysiska inomhusmiljöer.

4.2 Frågeställning

Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer?

5. Forskningsöversikt

I detta avsnitt sker det en presentation av tidigare forskning i form av en tematisk presentation utifrån ämnets innehåll. Först presenteras *sökord* och hur forskningen blivit framtagen i förhållande till dessa. Därefter sker det en tematisk presentation av den framtagna forskningen. I första steget framskrivs en redogörelse kring *kritik om fritidshemmets fysiska miljöer* och därefter presenteras *fysiska inomhusmiljöers betydelse* där myndigheter skriver fram varför det är viktigt med goda fysiska inomhusmiljöer. Slutligen presenteras *utformning av fysiska inomhusmiljön* där det görs en beskrivning kring hur tanken har förändrats över tid.

5.1 Sökord

För att få fram och identifiera tidigare forskning gjordes sökningar på databasen Summon. På Summon användes följande sökord; *learning environments* leisure-time center** vilket resulterade i tre vetenskapliga artiklar om fritidshemmets fysiska inomhusmiljö. Vidare användes relevanta forskningsartiklars referenslistor och en ny forskningsartikel hittades. Genom följande sökord; *learning environment* school premises** kom det fram en femte artikel som gav forskningsöversikten mer relevans utifrån syfte och forskningsfråga. Därefter kompletterades den framtagna forskningen med nya sökord och följande sökord användes: *learning environment* design* school** vilket resulterade i två relevanta forskningsartiklar. Sammanfattningsvis har de olika sökorden resulterat i sju forskningsartiklar.

5.2 Kritik om fritidshemmets fysiska miljöer

Hall (2017) lyfter fram en problematisk lucka som särskilt syftar på den grundläggande betydelsen av fysiska lärmiljöer. Forskningsbevis som Woolner (2011) lyfter fram, rör också den fysiska miljön. Kritiken mot fritidshemmen riktar sig i huvudsak mot dåligt anpassade lokaler, mycket stora barngrupper, få legitimerade lärare i fritidshem, en hotad miljö och en bristande kvalitet i utbildningsverksamheten. Hjalmarsson (2014) menar att de negativa aspekterna som stora barngrupper, dåliga lokaler och personal som saknar en lämplig utbildningsbakgrund och kunskaper om fritidshemmets läroplan blir ett problem.

En del upplever en stressig inlärningsmiljö med hög ljudnivå och en annan aspekt är lärares brist på planeringstid (Boström et al., 2015). Lokaler som är integrerade i skolan verkar vara ett problem för att uppnå målen i styrdokumentet (Boström & Augustsson, 2016). Många fritidshem har delade lokaler med skolan som såldes skapar problem med design, material och verksamhet. Det kan bli problematiskt för eleverna att vistas i samma klassrum som under skoltiden (Boström et al., 2015).

Lärare i fritidshem utövar ledarskap i olika lärmiljöer och fysiska lokaler (Augustsson, 2018). För att ge fritidshemmet en rimlig chans att fullgöra dessa uppgifter bör antalet elever per grupp minska (Hjalmarsson, 2014). På grund av Skolinspektionens skarpa kritik har det påbörjats flera utvecklingsarbeten kring just lärandemiljöer. Det finns även en utbredd skarp kritik som växt fram från föräldrar och personal (Boström et al., 2015). Hjalmarsson (2014) bekräftar med hjälp av sina utvärderingar, besiktningar och kartläggningar att förhållandet mellan ideal och verklighet kan vara problematiskt. Avslutningsvis undrar Boström et al. (2015) var den nationella och internationella empiriska forskningen om fritidshemmets fysiska miljöer finns?

5.3 Fysiska inomhusmiljöers betydelse

Skolinspektionen gjorde en nationell granskning som stämmer överens med den presenterade kritiken mot fritidshemmet (Boström & Augustsson, 2016). Skolinspektionen riktade tydlig kritik mot fritidshemmet och gav tydliga rekommendationer kring inlärningsmiljöerna. Fritidshem ska vara ett komplement till andra inlärningsformer som innebär både omsorg och lärande samt ett komplement till skolans lärmiljöer (Boström et al., 2015; Boström & Augustsson, 2016). Lärare i fritidshem har ansvaret att utbilda, undervisa och leda alla elevers utveckling (Augustsson, 2018). Det blir därför viktigt att förmedla till eleverna vilka aktiviteter som erbjuds, vilka fysiska lokaler som är tillgängliga och vilka möjligheter som ges (Augustsson, 2018). Goda lärmiljöer är nödvändiga för elever ur många aspekter för att utveckla ett lärande. Fysiska lokaler och lärmiljöer används ofta för att träna eleverna i vänskap, goda relationer till varandra, hur alla behandlas lika, sociala kompetenser och omtanke (Boström et al., 2015). Lärmiljöer

handlar om den fysiska miljön, det är en pedagogisk- och social arena och dess uppdrag är att hitta variation som främjar olika slags lärande (Boström et al., 2015). Elever som i tidiga åldrar ges stimulerande lärmiljöer och interaktion med lek- och kamrater och kompetenta pedagoger får större möjligheter till att utvecklas i förhållande till elever som inte får dessa möjligheter (Boström & Augustsson, 2016). Vissa elever störs i sina intryck, genom att ha en tanke med miljöns budskap och möblerna klokt kan flera onödiga stressmoment och konfrontationer förebyggas (Pihlgren, 2017). Styrdokumentet föreskriver att fritidshemmet ska vara en bra miljö för lärande och att alla barn ska få en möjlighet att dela ansvaret för lärandet och påverka den fysiska inomhusmiljön (Boström et al., 2015).

5.4 Utformning av fysiska inomhusmiljöer

I Reggio-Emilias pedagogik kallas miljön för den tredje pedagogen, där läraren och elevgruppen ses som de primära och sekundära pedagogerna (Davidsson, 2008, refererad i Pihlgren, 2017). Rummets storlek och inredning har stort inflytande på vart eleverna vill befinna sig. Historiskt visar sig komplexiteten i beslutsfattande vid design och utformning av fysiska inomhusmiljöer bli ett problem (Woolner, 2011). Boström et al. (2015) menar att utformning av fysiska lokaler har förändrats över tid. Nya tankesätt påverkar olika didaktiska val som lärare i fritidshem kan göra. Många fritidshem är inneboende i skolans verksamhet vilket skapar problem med design, material och aktiviteter (Boström et al., 2015). I de fysiska lokalerna blir det viktigt att forma miljöerna så att eleverna får en avkoppling från skolmiljön. Detta är något som Augustsson (2018) förtydligar kring hur viktigt det är att bygga lärmiljöer där eleverna kan få koppla av från allt som tillhör skolan. Gislason (2010) hävdar att en utmaning i att skapa goda fysiska inomhusmiljöer är att hitta vart man ska börja någonstans. Det är viktigt att lärmiljöerna är välplanerade eftersom de är grunden i all form av lärande och utveckling. En öppen miljö underlättar utformningen av att skapa en design och storlek som tillåter olika nivåer av luft, ljus och ljud för att utveckla en levande miljö (Boström & Augustsson, 2016). En potentiell lösning för att optimera lärmiljöer är att ta ett aktivt deltagande i utformningen, byggandet och användningen av miljön. Woolner (2011) säger att

det kan förstås som en möjlighet till att utveckla sin egen förståelse för den fysiska miljön och samtidigt fortsätta anpassa och förbättra den fysiska miljön.

6. Teoretiskt perspektiv

I detta avsnitt sker det en presentation av det valda teoretiska perspektivet. I avsnittet läggs det fram vad den *didaktiska teorin* handlar om och kopplingen till semistrukturerade intervjuer. Det framgår också *hur hjälper den didaktiska teorin* studien för att få svar på hur legitimerade lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. Till slut presenteras det *centrala begrepp* inom den valda teorin.

6.1 Didaktiska teorin

Den valda didaktiska teorin kommer stödja denna studie i att få svar på hur lärare i fritidshem använder sig av didaktiska val för att utforma fysiska miljöer. Pihlgren (2017) pekar på hur fritidshemmets didaktik har med lärande att göra och hur man organiserar ett lärande. I förhållande till detta bör lärare koppla vilka didaktiska beslut som ska göras (Kroksmark, 1997). Didaktisk teori kommer att underlätta de semistrukturerade- och personliga intervjuerna eftersom intervjufrågorna kommer att vara präglade av de didaktiska grundfrågorna. Pihlgren (2017) skriver att följande didaktiska frågor är viktiga: Vad ska läras ut? Hur ska lärandet utformas för att eleverna ska lära sig? Boström och Augustsson (2016) menar att för att förstå fritidshemmets uppfattning av lärmiljöer behövs en didaktisk teori tillämpas. Det blir därför viktigt för alla lärare i fritidshem att anpassa de fysiska miljöerna i förhållande till de didaktiska grundfrågorna. De didaktiska grundfrågorna kan användas som ett verktyg för att utveckla verksamheten på fritidshemmet (Pihlgren, 2017). Lärare i fritidshem kan arbeta med verksamhetens fysiska inomhusmiljöer som är huvudfokus i denna studie.

6.2 Hur hjälper den didaktiska teorin?

Sammanfattningsvis hjälper den didaktiska teorin till att få svar på hur legitimerade lärare i fritidshem tänker vid skapande av fysiska lokaler. Den didaktiska teorin hjälper studien att synliggöra de didaktiska grundfrågorna samt syftet med studien. I studien kommer teorin vara fokuserad på varför lärare i fritidshem utformar en fysisk inomhusmiljö på ett visst sätt. Frågeställningar kring vad, hur och varför är syftet med att utforma fritidshemmets fysiska inomhusmiljö på ett visst sätt. I lika

hög grad kan det innebära ett reflektionsinstrument för den enskilda läraren för att få en förståelse på vilken grund en lärare förhåller sig till (Uljen, 1997). Detta kan då kopplas till att alla lärare i fritidshem kan använda sig av en didaktisk teori för att reflektera över en uppbyggnad av fritidshemmets fysiska inomhusmiljöer. Det kan ses som en modell som fungerar som en reflektionsmodell. Didaktisk teori har inte enbart som syfte att förklara ett objekt utan ska också hjälpa lärare i det pedagogiska arbetet (Jank & Meyer, 1997). Den didaktiska teorin kommer även att genomsyra hela arbetet där studien kommer vara präglad av nyckelorden: vad, hur och varför. Den didaktiska teorin har legat till grund för de personliga intervjuerna och på så sätt synliggjort de tankar och åsikter som lärare i fritidshem har kring fysiska lokaler. Även analysen har varit präglad av den didaktiska teorin.

6.3 Centrala begrepp

I studien är det fokus på hur lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön. Jank & Meyer (1997) menar att didaktiken innefattar frågor om olika metoder. I förhållande till vad Jank & Meyer (1997) säger görs en presentation nedan för att förstå den didaktiska teorins centrala begrepp. Det tre centrala begreppen har varit vägledande genom hela arbetet och intervjuguiden “ se bilaga II “. Först kommer det vara fokus på *vad* lärare i fritidshem gör med sin fysiska inomhusmiljö. Därefter *hur* lärare i fritidshem arbetar med att skapa fysiska inomhusmiljöer. Slutligen *varför* lärare i fritidshem utformar den fysiska inomhusmiljön på ett visst sätt för eleverna på fritidshemmet. Uljen (1997) menar att syftet med att utreda dessa begrepp är att förstå den didaktiska teorins frågor, samt för att förstå en pedagogisk verksamhet. Detta kan kopplas till forskningsfrågan som är beroende av att synliggöra hur lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön. Kroksmark (1997) menar att alla lärare bör sammankoppla vilka didaktiska val de använder sig av. Således blir de tre begreppen som presenteras centrala för att besvara den uppsatta forskningsfrågan i studien.

7. Metod

I följande metodavsnitt presenteras det empiriska materialet som ligger till grund för att få fram hur lärare i fritidshem beskriver hur de formar fysiska miljöer. Inledningsvis presenteras *insamlingsmetoden* vilket beskriver strukturen på intervjuerna som har valts i studien. Därefter presenteras *urvalet* av vilka informanter som har valts för studien och *etiska övervägande* kommer att diskuteras i nästa del. Genomförandet av det empiriska materialet presenteras under *genomförande och transkribering av personliga intervjuer*. Avslutningsvis kommer bearbetning av analyserat material att klargöras under rubriken *bearbetning och analys av insamlat material*.

7.1 Insamlingsmetod

I studien har semistrukturerade intervjuer hjälpt till för att få svar på den uppsatta forskningsfrågan. Denscombe (2018) hävdar att forskningsintervjuer är en metod för att samla in data kring forskarens frågor som en datakälla. En intervju är ett samtal som har ett syfte och en struktur och blir ett sätt för intervjuaren att omsorgsfullt ställa frågor och skaffa sig kunskaper om ett objekt (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjuerna har ägt rum i fritidshemmets fysiska lokaler för att direkt och konkret kunna visa de fysiska lokalerna och koppla frågeställningarna till dessa. Det ger intervjuerna en djupare förståelse för hur fritidshemmet är utformat. Att använda semistrukturerade intervjuer ger därför en lämplig kombination av en lista med färdiga frågor och mer öppna följdfrågor. Följden av frågorna har anpassats i förhållande till intervjun och det öppnade således upp möjligheten till att vara flexibel när det kom till ämnets ordningsföljd. Senare öppnar det upp för den som blir intervjuad att komma med sina tankar och idéer (Denscombe, 2018). Med semistrukturerade intervjuer kan intervjuaren utveckla frågor och ändra frågorna under intervjuns gång vilket leder till att varje intervju inte är den andra lik (Denscombe, 2018). Denscombe (2018) säger att den vanligaste typen av intervjuer är de personliga intervjuerna och de är relativt lätta att arrangera.

I studien intervjuades sex legitimerade lärare i fritidshem, vilket öppnar upp för flera olika åsikter och synpunkter som hjälper studien. Semistrukturerade- och personliga intervjuer av lärare i fritidshem är ett optimalt tillvägagångssätt då vårt syfte och frågeställning är beroende av att synliggöra deras åsikter, tankar och uppfattningar kring hur lärare i fritidshem formar fysiska inomhusmiljön.

7.2 Urval

Studien riktar in sig på legitimerade lärare i fritidshem. Att göra ett urval är ett strategiskt beslut för att fokus inte ska läggas på en hel grupp. Det går därför att producera rimligt träffsäkra fynd utan att behöva samla in data från hela undersökningsgruppen (Denscombe, 2018). Med hjälp av ett specifikt urval i den här studien kan framtagandet av en mer relevant data göras. Denscombe (2018) nämner att det finns två anledningar till att studier behöver urval i förhållande till populationen. En studie innehåller ett syfte genom att få ett representativt urval eller ett explorativt urval. Det var tio skolor med fritidshemsverksamhet som blev tillfrågade att delta. En rektor svarade och det var en rektor som vidarebefordrade missivbrevet "se bilaga I" till sina lärare i fritidshem. Det var åtta rektorer som inte alls gav svar på det utskickade missivbrevet. I brist på positiva svar från rektorer blev det nödvändigt att använda sig av personliga kontakter som i dag är verksamma i fritidshem för att få ihop sex intervjuer. Empirin från de tio tillfrågade skolorna kan inte svara för hur landets lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. Utan det kan enbart ge svar på hur de tillfrågade informanterna förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön.

I studien har explorativt urval synliggjorts genom semistrukturerade- och personliga intervjuer. Explorativt urval har valts i förhållande till att det stämmer överens i förhållande till legitimerade lärare i fritidshem. Genom att göra ett explorativt urval ger det forskaren en möjlighet att skapa insikter och information. När man väljer ett explorativt urval är sannolikheten stor att få med intressanta, extrema eller ovanliga exempel som kan belysa det område som studeras (Denscombe, 2018). Det är en av anledningarna som gör att studien gynnas av ett

explorativt urval. I de personliga intervjuerna finns det därav mer plats för en djupdykning inom det valda området. Denscombe (2018) säger att explorativt urval är när en småskalig studie ska genomföras vilket är relevant för denna studie. Denscombe (2018) menar om forskarna har ett visst bestämmande i urvalsprocessen, då blir processen ett icke-sannolikhetsurval. Genom ett icke-sannolikhetsurval kan forskare även göra ett "subjektivt val". Det innebär att forskaren väljer ut en liten skara med få personer för att få ut den bästa informationen (Denscombe, 2018; Eliasson, 2018). Urvalet handplockas där relevans i förhållande till informatörerna stämmer överens med teorin som ska undersökas och även hur informatörerna besitter exempelvis kunskaper om det specifika området.

7.3 Etiska överväganden

För att de semistrukturerade- och personliga intervjuerna ska göras på ett professionellt sätt krävs det att intervjuerna görs etiskt rätt, mot informanterna. Individer som medverkar i forskning ska skyddas genom att personuppgifter eller namn på individer tas bort så att det blir omöjligt att hänvisa ett svar till en viss individ (Vetenskapsrådet, 2017). Under studien har alla intervjuer transkriberats och alla informanter har fått vara anonyma. Inga speciella skolor, områden eller kommuner har nämnts, utan det har varit uppdelat i stora regioner för att alla informanter ska vara anonyma. Det kan se ut så här: "I en studie som gjorts i södra Sverige har åtta legitimerade lärare i fritidshem deltagit". Vetenskapsrådet (2017) förtydligar hur Helsingforsdeklarationen framhäver vikten av integritet och att forskaren ska vidta åtgärder för att skydda allas personliga integritet. I detta fall blir det en förutsättning att skydda enskilda informanter och informanternas arbetsplats.

Denscombe (2018) säger att det är viktigt att använda sig av effektiva åtgärder för att minimera riskerna för alla deltagarnas välbefinnande. Alla informanter har rätten att när som helst avbryta intervjun, det kan vara innan intervjun tagit plats eller under intervjuns gång. Det kan skrivas ner ett dokumenterat samtycke där det står vad studien kommer att handla om och hur den kommer genomföras samt vad informanterna ska göra. Detta är något som Denscombe (2018) förtydligar genom

ett skriftligt formulär som har två punkter, den första punkten handlar om att ge deltagarna en inblick i vad studien handlar om och den andra punkten är till för att deltagarna har gett sitt samtycke att delta i undersökningen. I studien har det dokumenterade samtycket skett i form av ett missivbrev "se bilaga I" och en bifogad samtyckesblankett. Missivbrevet skickades till rektorer på olika arbetsplatser. Efter ett godkännande av rektor har det därefter skett kontakt med informanter som varit intresserade av att ställa upp på intervjuer.

7.4 Genomförande

Som ett första steg kontaktades tio grundskolor som har fritidshemsverksamhet via mejl. Mejlet skickades till respektive rektor med förfrågan för deltagande i studien. I mejlet stod det information till informanterna som ville delta med specifik förfrågning till lärare i fritidshem. Mejlet innehöll ett missivbrev "se bilaga I" med innehåll om studiens syfte, informanternas rättigheter samt etiskt tillvägagångssätt och Forskningsrådet (2017) styrker att detta är delar informanter ska ta del av. Missivbrevet innehöll också information om skribenternas rättigheter samt skyldigheter genom studien. Ett förtydligande kring informanternas rättigheter har skett i form av en samtyckesblankett. På samtyckesblanketten har informanterna fått läsa missivbrevet "se bilaga I" för att därefter skriva under och ge ett samtycke att delta på en intervju. Genom en samtyckesblankett bekräftar det att informanterna tagit del av informationen och det finns en blankett att gå tillbaka till som ett skriftligt bevis. I samband med intervjuerna fick informanterna möjligheten att få en kopia på samtyckesblanketten.

Före intervjuerna har det skett en pilotstudie för att underlätta genomförandet av intervjuer med informanter. Metoden bör alltid testas i förväg för att kontrollera hur väl den fungerar i praktiken, så att det inte finns några tydliga fallgropar (Denscombe, 2018). För att prova metoden genomfördes intervjun med personliga kontakter som har stark anknytning till fritidsverksamheten. Det gav skribenterna en uppfattning om vilken tid som krävdes för att genomföra intervjuerna. I samband med pilotstudien stärktes intervjuguiden "se bilaga II" utifrån studiens frågeställning, didaktisk teori och tidigare presenterad forskning. Det första argumentet är att intervjuguiden tydligt varit formad av studiens frågeställning. Ett

andra argument för att stärka intervjuguiden är att den är formad utifrån den didaktiska teorin där det varit huvudrubriker som utgått som teorins huvudbegrepp. Som ett sista argument har intervjufrågorna varit underbyggda av vad tidigare forskning kommit fram till. Intervjufrågorna har således varit formade i förhållande till studiens frågeställning, didaktisk teori och tidigare presenterad forskning.

Innan intervjuerna har alla informanter blivit tilldelade en intervjuguide "se bilaga II" för att kunna sätta sig in i frågorna och därmed vara förberedda. En negativ aspekt av att skicka ut intervjuguiden "se bilaga II" kan bli att informanternas svar på frågorna inte blir så spontana. Innan genomförandet av intervjuerna har informanterna blivit muntligt tillfrågade om de tagit del av det utskickade missivbrevet "se bilaga I" för att se om de är införstådda med att intervjun spelas in i syfte för studien. Vidare har informanterna fått ytterligare information om att intervjuerna enbart är till för det empiriska materialet som ligger till grund för analysen, resultat och diskussionen. Det har också skett ett muntligt förtydligande att informanterna har rätt att avbryta deltagandet i intervjun när som helst vilket även Kvale och Brinkmann (2014) förtydligar. Totalt genomfördes det sex intervjuer med informanter i södra Sverige. Två av intervjuerna ägde rum i fritidshemmets fysiska lokaler för att direkt kunna koppla olika exempel. Fyra av intervjuerna var tvungna att genomföras i ett avskilt rum då verksamheten var i full gång. Från början genomfördes två intervjuer utan att informanterna hade tillgång till intervjuguiden vid intervjutillfället "se bilaga II". Därefter fick de fyra resterande informanterna tillgång till intervjuguiden även under genomförandet av intervjun för att skapa en avslappnad stämning och miljö. De genomförda intervjuerna beräknades att ta 40 minuter när en pilotstudie genomförts. De sex intervjuerna som genomförts tog mellan 27 minuter som minst och en timme och tretton minuter som mest.

Riktiga namn och arbetsplatser har ersatts med fiktiva namn vilket Vetenskapsrådet (2017) förtydligar är viktigt för att hålla informanter anonyma. Fiktiva namn har därför tillkommit under bearbetning av material, transkribering och analys av det empiriska materialet. Personuppgifter har sparats på en säker plats och endast vara

tillgänglig för skribenterna, handledare samt bedömande lärare och det här förtydligar Forskningsrådet (2017) genom konfidentialitet blir det en allmän förpliktelse som innebär att ett skydd mot obehöriga tar del av uppgifterna. All information har skyddats på enheter med hjälp av lösenord som endast skribenterna haft tillgång till. Efter att intervjuerna förts över till datorn makulerades intervjuerna på mobilerna för att skydda informanterna fullt ut. Alla samtliga informanter har fått varsitt fiktivt namn och det är följande: Greta, Truls, Hedvig, Sigge, Axel och Ronja som presenteras fortlöpande under nedanstående rubriker.

7.4.1 Transkribering av personliga intervjuer

Under transkriberingen har det tillämpats digitala hjälpmedel för att minimera arbetstimmarna. Under transkriberingen användes Words egna program för att lägga en grund kring arbetet. I förhållande till grunden som Word lagt genomfördes ett arbete för att komplettera felaktig information. Utskriftstiden tar lång tid beroende på vad skribenterna har för utrustning vid tillfället under- och efter intervjun (Denscombe, 2018). Av den anledningen har digitala hjälpmedel fört arbetet framåt för att arbetet ska bli effektivt. Om intervjuerna innehåller den mängden fakta som sedan ska användas, kan skribenterna vara selektiva när de väljer ut data (Denscombe, 2018). Det är därför en transkriberingsguide underlättar arbetet med att välja ut relevant empiriskt material. Det empiriska materialet har därför valts ut selektivt för att få fram relevant data som ligger till grund för resultatet och diskussionen.

7.5 Bearbetning och analys av insamlat material

I bearbetning och analys av insamlat material var det nödvändigt att föra över det empiriska materialet från skribenternas telefoner till datorer. Efter att intervjuerna var överförda och säkrade till datorerna, makulerades samtliga sex intervjuer på skribenternas telefoner för informanternas säkerhet. Forskningsrådet (2017) säger att personuppgifter och material ska sparas på en säker plats. Därför makulerades intervjuerna på telefonerna för att enbart finnas tillgängliga på skribenternas datorer. Som ett andra steg användes Words transkriberingsprogram för att underlätta arbetet. I transkriberingsprogrammet fördes ljudfilerna in för att få fram

en ordagrann text och därefter kunna arbeta med den. Nästa steg var att varje ljudfil bearbetades och lyssnades igenom igen. Det gjordes genom en korrekturläsning samtidigt som ljudfilen spelades upp i högtalare för att följa ordagrant vad varje informant sa. Arbetet fördelades mellan oss skribenter för att minimera arbetstimmarna. Varje transkribering har skett i ett sampel mellan skribenterna. Därav har en av skribenterna börjat i början av intervjun och den andra skribenten har därför börjat i mitten av intervjun. Därför har arbetet med att transkribera sex intervjuer varit effektivt. Efter att alla sex intervjuer hade genomförts fick alla intervjuer återigen korrekturläsas för att tematisera innehållet. Det gjordes i förhållande till en intervjuguide "se bilaga II" med tretton rubriker för att därmed tematisera allt innehåll utifrån varje fråga. Från början var det tretton rubriker i intervjuguiden. Utifrån studiens frågeställning och relevans blev det sju nya rubriker. I förhållande till det valda teoretiska perspektivet togs sex rubriker bort för att det inte kunde kopplas till hur lärare i fritidshem beskriver hur de förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön. I en bifogad intervjuguide "se bilaga III" är de borttagna rubrikerna kursiverade. Därefter slogs sju rubriker ihop då innehållet var av samma karaktär och sammanfattningsvis blev det två huvudteman. I förhållande till det valda teoretiska perspektivet har två huvudteman tagits fram för att bearbeta och förtydliga resultatet av studien. Dessa två huvudteman är *didaktiska val* och *vad påverkar didaktiska val?* För att underlätta framskrivningen av resultatet har didaktiska val delats upp i två underrubriker. De två ytterligare underrubrikerna är *medvetenhet kring lokalernas utformning* och *elevernas behov i didaktiska val*.

8. Metodkritik

I följande metoddiskussion presenteras det två underrubriker för att diskutera studiens positiva och negativa aspekter. Först presenteras *styrkor och svagheter med studien* som är uppdelade i två underrubriker. Därefter presenteras *för- och nackdelar med semistrukturerade intervjuer*.

8.1 Styrkor och svagheter med studien

I följande del presenteras det först vilka *styrkor* studien har och slutligen sker det en presentation om vilka *svagheter* studien har haft.

8.1.1 Styrkor

En tydlig fördel för studien är att alla sex informanter inte kommer från samma kommun för att få olika svar på intervjuerna. Fyra av informanterna kom från samma kommun och de var uppdelade på två olika skolor i kommunen. En annan fördel är att alla informanter i god tid varit informerade om studiens syfte och innehåll. En tredje fördel med studien är att skribenterna varit medvetna om vissa fallgropar och därmed hanterat fallgroparna därefter. I de två första intervjuerna hade inte informanterna tillgång till intervjuguiden under intervjuerna. Därefter gjordes valet att alla kommande informanter skulle få tillgång till intervjuguiden under hela intervjun. Denscombe (2018) hävdar att intervjuer är särskilt lämpade för att producera djupgående och detaljerad data. Därav har semistrukturerade intervjuer varit en fördel för att ta reda på hur lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön.

8.1.2 Svagheter

I brist på positiva svar från rektorer om lärares medverkan i studien, blev det nödvändigt för skribenterna att kontakta fyra lärare med personlig anknytning för att få ihop sex informanter vilket kunde ge påverkade svar. En potentiell svaghet med studien är att informanterna inte till fullo behöver tala sanning om sina didaktiska val. Data från intervjuer baseras på vad människor säger att de gör, snarare än vad de gör (Denscombe, 2018). En tredje svaghet med den genomförda studien är att alla informanter inte har fått samma förutsättningar då två av informanterna inte fick tillgång till intervjuguiden under själva intervjun. Samtidigt

hade dessa två informanter självmant skrivit ner intervjufrågorna och följde således med på det viset under intervjun. En sista svaghet med studien är resultatens giltighet. I studien kan resultatet enbart påvisa hur urvalet på sex lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av den fysiska inomhusmiljön. Resultatet påvisar inte hur Sveriges lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön.

8.2 För- och nackdelar med semistrukturerade intervjuer

En positiv aspekt av personliga intervjuer är att de synliggör enskilda individers uppfattningar och synpunkter kring ett ämne, vilket även varit i åtanke kring den genomförda studien. Denscombe (2018) hävdar att en fördel med personliga intervjuer är att de är relativt lätta att kontrollera. Det blir lättare att skriva ut en inspelad intervju när samtalet involverar enbart en deltagare (Denscombe, 2018). I den genomförda studien har det därför varit en fördel att genomföra semistrukturerade intervjuer för att få fram så mycket kvalitativ empiri som möjligt. En tydlig fördel med personliga intervjuer är att när ska en inspelad intervju ska skrivas, blir det mycket lättare när samtalet endast involverar en deltagare. Det blir endast en röst och en person att hålla reda på. Det har varit en tydlig fördel med studien då det underlättat att transkribera det empiriska materialet. Gruppintervjuer kan ibland vara en praktisk lösning på detta problem, då urvalet kan öka och därmed kan fler personer intervjuas (Denscombe, 2018). En nackdel med personliga intervjuer är att det tar tid att bearbeta och analysera. Samtidigt ger de personliga intervjuerna ett större djup och fler insikter än vad enkäter hade gjort. I studien är det personliga intervjuer som präglas, då de positiva aspekterna överväger de negativa aspekterna med personliga intervjuer. Ett annat tillvägagångssätt hade kunnat vara att göra gruppintervjuer med hela arbetslaget, för att få fram hela arbetslagets åsikter och tankar kring utformningen av fysiska inomhusmiljöer på fritidshemmet. En tydlig fördel med att göra gruppintervjuer är att få med hela arbetslagets tankar. Samtidigt är det svårt att boka in tid för ett helt arbetslag vilket blir en nackdel med gruppintervjuer.

9. Resultat

I den här delen presenteras resultatet av studien i förhållande till den uppsatta forskningsfrågan: *Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer?* Till följd av forskningsfrågan presenteras det tematiserade resultatet i följd av två kategorier. Den första kategorin: *didaktiska val* som handlar om vilka didaktiska val som lärare i fritidshem använder sig av och den andra kategorin: *Vad påverkar didaktiska val?* Som handlar om vilka aspekter som påverkar de didaktiska valen.

9.1 Didaktiska val

I avsnittet presenteras de tematiserade resultatet kopplat till studiens forskningsfråga: *Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljön?* Resultatet tillhörande detta huvudtema presenteras i tre underrubriker. Först presenteras *vad* och därefter *hur* och slutligen presenteras *varför*.

9.1.1 "Vad"

I det tematiserade resultatet kommer två underteman att presenteras: *medvetenhet kring lokalernas utformning* och *elevernas behov i didaktiska val*.

9.1.1.1 Medvetenhet kring lokalernas utformning

I resultatet framträder det att lärare i fritidshem tänker olika kring vad de gör med sina didaktiska val. Här framskrivs det tydliga exempel på vad medvetenhet bland lärare i fritidshem ser ut. Samtliga informanter förde på tal om att det är lokalerna som ligger till grund när lärare i fritidshem skapar den fysiska inomhusmiljön utifrån didaktiska val. Vidare följer exempel från informanterna Greta och Hedvig:

Först och främst är det hur lokalerna ser ut. Utifrån dom får man ju skapa en miljö som lockar till lek och inspirerande miljö. De vi har här, är ju att vi har både fritidshem och klassrum i samma lokaler och det är ju inte optimalt. För det är ju ett klassrum, ett klassrum och ett lektrum och alla dom tre är fritidsverksamhet. Så det är ju inte optimalt att inreda och fixa till lokalerna...

(Greta)

... jag tänker vara medveten om vad alltså? Var medveten om vad en inomhusmiljö kan bidra till eller bidra med? Och även var liksom på det klara vad man vill med lärandemiljön. Vad är det för rum man vill ha? Kanske vad eleverna önskar få rum och hur inreder man sig dom, rummen bäst utifrån sina olika syften tänker jag...

(Hedvig)

Greta och Hedvig beskriver en medvetenhet kring lokalernas utformning kopplat till deras didaktiska val. Greta tar upp en viktig synvinkel där delade lokaler inom fritidsverksamheten hämmar utvecklingen kring lärandemiljön. Vidare framför Ronja att möjligheten finns att få in nya saker såsom spel, fotbollsbord med mera in på fritidshemmet, men det är på grund av de delade lokaler med skolan som gör det svårt att skapa nya lärandemiljöer inom fritidshemmet. De didaktiska valen blir att fritidsverksamheten anpassar sig i förhållande till skolans verksamhet för att lokalerna delas med skolan och därmed inte får sin egen plats.

9.1.1.2 Elevernas behov i didaktiska val

Resultatet visar att fem av sex informanter förde fram att de har med sina elever i sitt didaktiska val. Här utgick informanterna från olika exempel: flytta miljön utifrån elevernas intressen och anpassa lärmiljön beroende på vilken barngrupp verksamheten får varje år. Vidare följer ett exempel från Truls:

...vad är deras intresse är? Vad de är intresserade av? Vad de gillar att göra, vad de gillar att leka med? Vi pratar mycket med barnen och sen diskuterar vi det i arbetslaget och hur kan vi nu göra?...

(Truls)

Vad inom det didaktiska valet diskuteras ofta med kollegor. Vilket intresse har eleverna för inomhusmiljön? Lärare i fritidshem kan sedan utforma inomhusmiljön i förhållande till elevernas intressen och därmed skapa en miljö som är anpassad för barngruppen.

9.1.2 "Hur"

Två av sex informanter svarade på hur de arbetar kring didaktiska val. Axel och Truls presenterar tydliga exempel på hur de tänker och arbetar kring sina didaktiska val. Det ges två exempel från informanterna Axel och Truls nedanför:

...med färgerna har vi ju valt för att vi tycker att det är bra att de lär sig färgerna och att man då stoppar ner när vi har den här städningen eller undanröjningen. Så är dom ju väldigt duktiga och de gillar ju att sortera och kategorisera. Det är barn väldigt bra på så där utnyttjar man ju deras förmåga till det, inte bara att plocka undan utan man gör det som en aktivitet...

(Axel)

...jag tänker ju också med pärlor och så att det står pärlor framme. Det är tillgängligt, man kan själv gå och plocka för att när vi har en barngrupp och vi har 32 till 35 barn och vi är 3 personal, alltså vi hinner ju inte hjälpa varje barn med precis allt. Så dom måste ju. Det handlar ju också om ett ansvar. Alltså, de måste ju kunna ta material själva, de måste ju kunna liksom. Ja, men jag vill ta billådan, jag vill leka med det nu, nu gör jag det liksom alltså...

(Truls)

I resultatet utifrån ovanstående utdrag framgår det konkret att Axel och Truls ständigt tänker över vilka didaktiska val som görs. Nedanstående utdrag talar Truls om hur bra det är att ha vissa begränsningar för eleverna samtidigt som det är synligt för eleverna. Detta är ett tydligt exempel på hur Truls arbetar didaktiskt med att begränsa tillgängligheten för eleverna. Truls säger följande:

...sen är det också alltså bra att ha vissa begränsningar som till exempel det här med flaskfärg. Att den är synlig om man ser vilka färger som finns. Det finns penslar och det finns material att arbeta med. Att arbeta med limpistol och så vidare som vi har i vår ateljé. Att det är synligt men att barnen ber en vuxen...

(Truls)

9.1.3 "Varför"

Under följande resultat presenteras två utdrag på hur två informanter beskriver varför de medvetet utformar en fysisk inomhusmiljö. Varje uttalande är direkt kopplat till att det är nödvändigt att ha en tanke bakom vilka didaktiska val som görs. I första uttalandet presenterar Axel att det måste finnas ett syfte bakom varje val och att det ska kopplas till läroplanen. I andra utdraget presenterar Truls varför leklådorna är tillgängliga för eleverna. Nedan finns följande uttalande av Axel och Truls:

Ja! Genom att flytta runt lite möbler och ordna kanske en liten lägenhet där de kan jobba med de är intresserade av just då. Så tillsammans med mina kollegor, naturligtvis försöker vi ha en så öppen diskussion så inte ja, till exempel bara gå in och ändrar... Det blir inte heller bra för någon, så kan vi göra kanske skriva upp, det här tycker vi skulle vilja ha. Nej, vi struntar i lego rummet, men att vi gör något annat där? Och då kan vi ju tillsammans utforma den där vi vill nu eleverna kanske i stället ska, göra lite mer av. Men då måste vi ha ett syfte ju och mål med det, så man kan inte bara liksom hitta på saker utan man måste ju ha läroplanen i ryggen liksom...

(Axel)

...det är mycket ju det här att materialet ska vara synligt och tanken med de här leklådorna är ju att du lätt ska kunna ta en leklåda. Nu vill jag leka doktor och så kunna ta dig med kompisarna till ett rum som är ledigt. Nu vill vi vara här liksom. Det är liksom tanken med det, att har man då det då behöver man liksom inte styra upp ett helt rum till att vara läkarmottagning...

(Truls)

Sammanfattningsvis visar resultaten från Axel och Truls att ett syfte och en tanke blir en central aspekt att utgå ifrån när en fysisk inomhusmiljö ska utformas. Det är också centralt att plocka upp elevernas intressen och behov av olika inomhusmiljöer. Vidare presenteras två utdrag om hur läroplanen sätter sitt

utseende på varför en fysisk inomhusmiljö formas som den gör. Fortsatt säger Ronja i två av det följande utdragen:

...ha med det och jag tycker att det stärker snarare än stjälper än att man känner sig begränsad. Utan det är snarare inspiration. Så för mig är det ren inspiration och det gör också att när man har pedagogiska och organisatoriska liksom, samtal med kollegor i skolan eller vårdnadshavare. Så känns det väldigt grundat och befast. Och det finns alltid någonting att hänvisa till vilket känns bra, så när vi skriver pedagogiska planeringar, annat eller utforma någonting så är det ju det som ligger till grund för det...

(Ronja)

...ska vi försvara här? Är det liksom viktigt att vi, varför bakar vi pepparkakor till jul eller vad är det? Men kopplingen går ju att finna, men det som är intressant är att det får ju mig att tänka också. Varför gör vi det vi gör och det tycker jag, jag tycker att det gör oss till en mer skarpa liksom i vår yrkesprofession. Att vi har en spetskompetens och vi vet vad vi vill och så där. Ahhh, nä så att nej jag känner mig inte tillbaka av nu. Utan snarare, ja inspirerar och känner att jag är mer trygg i min yrkesroll.

(Ronja)

I de två utdragen från Ronja framgår det att läroplanen inte ska anses som ett hinder för lärare i fritidshem utan som en viktig grund. Med styrdokumentet kan lärare i fritidshem grunda sig i vad som är relevant för deras verksamhet och därmed bli trygga samt bli stärkta i sin yrkesprofession. Utformningen för fritidshemmets fysiska inomhusmiljö ligger således i en grundad vetenskap i koppling mot styrdokument.

9.2 Vad påverkar didaktiska val?

Under följande underrubrik presenteras vilka olika aspekter som påverkar vilka didaktiska val som lärare i fritidshem gör. Först presenteras det hur *okunskap och utbildad personal* sätter prägel på vilka didaktiska val som görs. Därefter tas det upp hur *ekonomi* påverkar den fysiska inomhusmiljön på fritidshemmet. Avslutningsvis presenteras det att det finns en del som blir *hemmablinda* i utformningen av fysiska inomhusmiljöer.

9.2.1 Okunskap och utbildad personal

I resultatet blir det tydligt att alla informanter ansåg att det fanns olika bidragande faktorer som påverkar de didaktiska valen kring utformning av den fysiska inomhusmiljön på fritidshemmet. Fyra av sex informanter ger en tydlig beskrivning av att en faktor verkar vara okunskap kring utformningen av inomhusmiljöerna. Axel förtydligar att det kan bli personligt i stället för förankrat i läroplanen. Sigge och Axel hävdar att en bidragande faktor kan vara att det finns för få legitimerade lärare i fritidshem idag. Vidare säger informant Sigge följande:

...nu har ni skrivit specifikt lärare inom fritidshemmet. Men det är ju verkligheten som ser ut så att det är ju väldigt mycket utbildad personal och jag tänker det är väl någonstans svårare för en utbildad och tänka stegen längre för att man inte har med sig utbildningen...

(Sigge)

Sedan förtydligar Sigge att det kan bli ett problem för utbildade att tänka ett steg längre, det vill säga vilka olika didaktiska val som tillämpas i utformningen av fysiska inomhusmiljön.

9.2.2 Ekonomi

I tre av sex intervjuer framgår det att ekonomin påverkar vad man kan och inte kan göra med fritidshemmets fysiska inomhusmiljö. Enligt Hedvig framgår det att det spelar stor roll vad som finns att tillgå, informant Hedvig ger ett tydligt exempel på detta:

Ja, vad man har för möbler och vad man har för inredning. Vad man har för möjligheter, kanske köpa in saker för att göra om det. Ofta får vi kanske tänka utanför boxen. Till exempel så gjorde vi ju pennställ av gamla konservburkar som man liksom fixade till.

(Hedvig)

I resultatet från Hedvig är fritidshemmet begränsat när det kommer till möjligheten att utforma den fysiska inomhusmiljön som efterfrågas. Hedvig säger också att ibland så blir det en liten budgetlösning, men att det fungerar. Ronja beskriver sedan att det finns fler aspekter än ekonomin som spelar roll för att få goda förutsättningar för att skapa en inomhusmiljö som efterfrågas. Således säger Ronja följande:

Ekonomin är inte allt! Sen återigen vill jag upprepa, kämpa ändå för fritidshemmet så att man får en ekonomi så att det faktiskt kommer in lite nya grejer. För att de var ju sån sak när vi skulle till den här miljön som varit en förskola och de hade ju bara rivit ner allting och det var jättemycket hål i väggarna och färgen var gulnad och det var tejp på fönsterna och allt vad de va. Och då sa vi det; nej! Vi går och flyttar inte in dit om inte ni fräscha upp lokalerna först...

(Ronja)

Ronja säger att ekonomin inte är allt utan det är också viktigt att stå upp för fritidshemmet och kämpa för att få en ekonomi. Tre av sex informanter förtydligar att de är tvungna att ta med material hemifrån för att komplettera den dåliga ekonomin skolan har. Hedvig menar på att det inte enbart är ekonomin som är den största bidragande faktorn utan menar på att ledningens syn också påverkar. Hedvig säger följande för att stärka detta:

...det hade varit bra om man som rektor också hade sett det som en möjlighet och som något väldigt viktigt i vårt yrke och gett förutsättningar och tid.

(Hedvig)

9.2.3 Hemmablind

Axel och Sigge ser ett problem med att det finns en risk att bli hemmablind och därmed inte ser utvecklingsmöjligheter med fritidshemmets inomhusmiljö. Fyra av sex informanter lyfter inte ovilja som ett problem utan lyfter istället andra bidragande faktorer. Det kan vara att man inte tänker igenom sina didaktiska val: varför vill jag ha det så här? Vad vill jag att barnen ska få med sig av detta? Varför möblerar jag detta rum på ett vis? Vidare kommer konkreta exempel från informanterna Axel och Sigge:

Tror att många inte riktigt förstår varför man ska göra det, utan man tänker att nu har vi haft det här i tjugo år och det har fungerat så bra...
(Axel)

Ja, eller så kan det ju vara som mig att man liksom vänjer sig snabbt vid saker och ting och inte tänker riktigt utanför boxen på vad vi kan göra.
(Sigge)

Sigge och Axel förtydligar att man vänjer sig snabbt och därmed inte ser möjligheterna att våga testa nya saker. Ett annat svar som stack ut i mängden var Ronjas svar och hon menade att i stället för att bli hemmablind ska man våga testa nya saker och marker. Vidare säger informant Ronja följande:

Men vissa dörrar känns stängda av kultur och tradition och det är också, frågasätt, testa och det är ju så att man liksom inte ska falla i gamla vagnspår hela tiden. Utan man är ute och slirar lite, testar sina marker och det viktigt att man ska våga misslyckas också. För barnen är ganska förlåtande om man bara: Ja, ja men vi testar något annat, ja men vi kör!
(Ronja)

9.2.4 Sammanfattning av resultat

I underrubriken *didaktiska val* framgår det hur alla sex informanter arbetar utifrån didaktiska val som vårt teoretiska perspektiv lyfter fram. Alla informanter presenterar konkreta exempel på vad, hur och varför de utformar en fysisk inomhusmiljö på ett visst sätt. Underrubriken *vad påverkar didaktiska val?* Av resultatet skrivs det fram vilka bidragande faktorer som påverkar informanternas didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön. I framskrivningen lyfter informanterna upp att okunskap påverkar utformningen av fysiska inomhusmiljön samt att utbildad personal kan bli ett problem. Därefter skrivs det fram hur de ekonomiska faktorerna påverkar lärare i fritidshem. Som ett sista resultat av bidragande faktorer lyfts det fram att det är lätt att bli hemmablind och därmed inte se möjligheter till utveckling av den fysiska inomhusmiljön.

10. Resultatdiskussion

I detta avsnitt kommer studiens resultat att diskuteras utifrån didaktisk teori och egna tolkningar av resultatet. Detta kapitel utgår från tidigare presenterat kapitel *teoretiskt perspektiv* och under resultatdiskussionen skrivs egna tolkningar fram med hjälp av forskning och litteratur. Således kopplas den didaktiska teorin till varför alla lärare i fritidshem gör olika val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. Resultatdiskussionen redovisas i förhållande till studiens forskningsfråga: *Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer?* som är disponerat i följande tre underteman: *vad, hur* och *varför*.

10.1 "Vad"

I resultatet framträder det vad och vilka didaktiska val lärare i fritidshem gör när de utformar en fysisk inomhusmiljö. Utifrån egen tolkning i förhållande till studiens resultat handlar det om medvetenhet kring lokalernas utformning och elevernas behov på grund av de didaktiska valen. Studiens resultat påvisar att flertalet lärare i fritidshem använder didaktiska val kring utformning av fritidshemmets inomhusmiljö, men vad som påverkar deras val är olika. I vad som styr och påverkar lärare i fritidshem utifrån studiens resultat, är det framförallt aspekterna av sämre ekonomisk status inom fritidshemmen jämfört med skolan. Det anses även vara ett problem med att ha delade lokaler med skolverksamheten och att fritidshemmets lokaler inte är anpassade för stora elevgrupper. Detta resultat stämmer således överens med vad (Boström et al., 2015; Boström & Augustsson, 2016; Boverket, 2022; Woolner, 2011) säger. Lokaler som är integrerade med skolan verkar vara ett stort problem hävdar (Boström & Augustsson, 2016). Framförallt kan målen inom fritidshemmets styrdokument bli ett problem att uppnå. I det framskrivna resultatet lyfter Greta fram och förtydligar att på grund av de delade lokalerna mellan fritidshem och skola är det inte optimalt att inreda fritidshemmets lokaler. Vi påvisar att när fritidshemmet och skolan har delade lokaler är det inte bara problematiskt för fritidsverksamheten utan även problematiskt för eleverna. Boström et al. (2015) stärker den här tolkningen, om att när eleverna vistas i samma klassrum och i samma lokaler under långa dagar blir inte den fysiska

inomhusmiljön lärorik, det vill säga inte optimal för eleverna. Egna tankar kopplat till resultatet från studien pekar på att flertalet lärare i fritidshem vet vad de ska göra utifrån sina didaktiska val, men de delade lokalerna med skolverksamheten hämmar utvecklingen av fritidshemmets fysiska inomhusmiljö. Resultat från Skolinspektionen (2018) visar att fritidshemmets miljöer är bristfälliga. Lokalerna håller inte samma funktionalitet som de har gjort eller ska göra. Å andra sidan pekar Boverket (2022) på att om fritidsverksamhet och skola samarbetar med varandra för att samutnyttja lokalerna, ska lokalerna möjliggöra pedagogiska miljöer och lärmiljöer för verksamheterna samt för eleverna. Skolverket (2014) säger för att ändamålsenliga lokaler ska kunna föra fritidshemmets undervisningsuppdrag framåt, behöver fritidshemmen ett tydligt exempel på hur fysiska miljöer och lokaler kan se ut och skapas. Med hjälp av den didaktiska teorin kan lärare i fritidshem utnyttja de didaktiska valen bakom skapandet av den fysiska inomhusmiljön och ta ställning för att miljön inte ska bli temporär och bristfällig utan långvarig och lärorik. Boström och Augustsson (2016) och Pihlgren (2017) stärker påståendet. För att förstå fritidshemmets lärmiljö behöver en didaktisk teori tillämpas. Vidare säger Pihlgren (2017) att det blir viktigt för lärare i fritidshem att vara flexibla och anpassa den fysiska lärmiljön till de didaktiska grundfrågorna vad, hur och varför. Den didaktiska teorin används således som ett verktyg enligt Pihlgren (2017) men Jank och Meyer (1997) menar att den didaktiska teorin inte endast fungerar som ett verktyg utan den hjälper även lärare i fritidshems pedagogiska arbete. I studiens resultat förtydligar Truls genom att ha med sig den didaktiska frågan vad kan lärare i fritidshem möjliggöra vad eleverna är intresserade av? Vad de gillar att göra? Vad gillar de att leka med? Lärare i fritidshem kan fortsättningsvis skapa sig en förståelse och engagemang kring elevernas behov och möjliggöra en anpassad fysisk inomhusmiljö för elevgruppen.

10.2 "Hur"

I intervjuerna beskriver informanterna exempel på hur de arbetar med att skapa en tillgänglig fysisk inomhusmiljö för eleverna. Genom en öppen tolkning av utdragen framgår det att Truls aktivt arbetar med tillgänglighet och begränsningar för eleverna. Truls beskriver hur materialet blir tillgängligt genom att det står framme

då det är stora elevgrupper och få lärare i fritidshem som finns tillgängliga. I förhållande till resultatet menar också Hjalmarsson (2014) att negativa aspekter som stora barngrupper blir ett problem för verksamheten. Av den anledningen kan Truls vara tvungen att göra materialet tillgängligt för eleverna även om det inte är det primära syftet. Valet som Truls gör kan starkt kopplas till den didaktiska teorin och Jank och Meyer (1997) säger att didaktisk teori inte enbart har som syfte att förklara ett objekt utan även hjälpa lärare i det pedagogiska arbetet. Jämfört med vad Truls säger kan det tolkas som att Truls är fullt medveten om hur pärlornas tillgänglighet påverkar eleverna i en positiv utsträckning. I resultatet framgår det att en didaktisk teori hjälper till för att förstå hur lärare i fritidshem beskriver hur de förhåller sig till val av utformning av den fysiska inomhusmiljön. Det som Axel beskriver är hur de arbetar med att involvera eleverna. I en öppen tolkning kan det konstateras att informanterna aktivt använder sig av didaktiska val och hur de arbetar med tillgänglighet och begränsningar. Informanterna uppvisar kunskaper om hur de utformar fysiska inomhusmiljöer för att gynna positiva resultat på elevgruppen. Woolner (2011) menar för att optimera lärmiljöerna krävs ett aktivt deltagande i utformningen, byggande och användningen av miljön. Detta är något som förtydligas genom vad Axel och Truls när de berättar hur de arbetar med de fysiska inomhusmiljöerna som finns att tillgå.

10.3 "Varför"

I resultatet framgår det att legitimerade lärare i fritidshem beskriver en medvetenhet kring varför en fysisk inomhusmiljö är utformad som den är. Tre av fyra informanter säger att det behöver finnas ett syfte bakom varje utformning av den fysiska inomhusmiljön. Syftet kan kopplas till läroplanen och därmed förstärker de olika valen som informanter beskriver att de gör. I Lgr 22 (Skolverket, 2022) står det att undervisningen ska erbjuda en variation av lärmiljöer för eleverna. Således blir det därför en aspekt att ha i ryggsäcken när fysiska inomhusmiljön utformas. Därav kopplas den didaktiska teorin till varför alla lärare i fritidshem gör olika val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. För att stärka ovanstående mening säger Kroksmark (1997) att lärare alltid bör koppla vilka didaktiska val som ska göras till läroplanen. Därför hjälper den didaktiska teorin att förstå varför legitimerade lärare

i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljöer. En utgångspunkt för att förstå resultatet är att utgå från den didaktiska grundfrågan *varför* som det valda teoretiska perspektivet lyfter. I det framskrivna resultatet lyfter Axel fram att det måste finnas ett syfte och ett mål med utformningen och att det inte enbart kan göras för att det ser bra ut utan det måste styrkas av läroplanen. I det Axel säger framgår det att läroplanen är grunden för hur en lärmiljö utformas. Det som Axel säger i resultatet förtydligar Boström et al. (2015) i att styrdokumentet föreskriver att fritidshemmet ska vara en bra miljö för lärande. I resultatet förtydligar även Ronja hur viktiga styrdokumentet är vilket därmed stärker *varför* en viss fysisk inomhusmiljö är utformad på ett visst sätt. Ronja menar att styrdokumentet snarare hjälper till än stjälper. Läroplanen och styrdokumentet är den främsta faktorn i *varför* informanterna utformar den fysiska inomhusmiljön och hur den tillämpas. Det blir även viktigt för legitimerade lärare i fritidshem att se läroplanen och styrdokumentet som ett hjälpmedel, snarare än något som stjälper och begränsar. Augustsson (2018) säger att det är viktigt att förmedla till eleverna vilka aktiviteter som erbjuds och vilka fysiska rum som är öppna. Att utgå från styrdokumentet blir också enklare vid påtryckningar från myndigheter, vårdnadshavare eller rektorer och berätta *varför* man gör på ett visst sätt. Då kan lärare i fritidshem uppvisa konkret centralt innehåll från Skolverkets läroplan och andra styrdokument.

I en egen tolkning av utdraget från Truls presenteras det vidare att synligt material hjälper eleverna till goda lärmiljöer. Till följd av resultatet skriver också Boström och Augustsson (2016) skriver att elever som i tidiga åldrar ges stimulerande lärmiljöer får större möjligheter till att utvecklas i förhållande till de elever som inte får dessa möjligheter. Det kan således dras kopplingar till att Truls tydligt tänkt igenom *varför* leklåderna är tillgängliga för eleverna. Om Truls inte tänkt igenom sitt didaktiska val, *varför* leklåderna varit tillgängliga, hade möjligheterna och förutsättningarna sett annorlunda ut för eleverna på fritidshemmet. Således kan det sammanfattas att det är nödvändigt och viktigt att tänka igenom *varför* en fysisk inomhusmiljö utformas på ett visst sätt.

11. Diskussion

I det här avsnittet diskuteras studiens resultat. Först presenteras vilka likheter det finns mellan studiens resultat och tidigare presenterad forskning. Efter att likheter har presenterats sker det en redogörelse för vilka skillnader det finns mellan studiens resultat och tidigare forskning. Därefter presenteras vilka *konsekvenser för yrkesrollen* studiens resultat kan ge samt *förslag och idéer* för att förebygga framtida problem. Slutligen presenteras det *förslag på vidare forskning*.

11.1 Hur förhåller sig lärare i fritidshem till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljöer?

Studiens resultat visar på att lärare i fritidshem är medvetna om hur de ska förhålla sig till de didaktiska valen. Studien visar även att flera likheter finns mellan studiens resultat i förhållande till adekvat forskning. Samtliga informanter påvisar att det finns begränsningar i att utforma fysiska inomhusmiljöer. Sigge menar att det blir ett problem för utbildad personal att tänka ett steg längre i frågan om skapandet av en adekvat fysisk inomhusmiljö. Boström och Augustsson (2016) och Boström et al. (2015) styrker påståendet och beskriver kritiken mot fritidshemmet som är riktad mot dåligt anpassade lokaler och få legitimerade lärare i fritidshem. Informant Greta beskriver att det inte är optimalt att inreda och fixa till rummen för fritidshemmet på grund av nuvarande delade lokaler med skolverksamheten. Fortsättningsvis visar Woolner (2011) och Boström et al. (2015) belägg för att många fritidshem är inneboende i skolans verksamhet vilket kan medföra problem med material, aktiviteter samt design. Skolinspektionen (2018) och Hjalmarsson (2014) belyser även Gretas påstående och menar att fritidshemmets fysiska miljöer är bristfälliga där lokalerna inte håller den funktionalitet de ska göra. De håller även med Siggas uttalande om att de negativa aspekterna, som dåliga lokaler och personal utan lämplig utbildningsbakgrund, blir ett problem för fritidshemmen. Därför måste skola och fritidshem se över sina verksamheter för att samarbeta och utnyttja lokalerna för att ett gemensamt arbete som gynnar båda verksamheterna ska kunna påbörjas. Truls menar även att lärare i fritidshem måste ta vara på vad eleverna är intresserade av för att skapa en fysisk inomhusmiljö anpassad till eleven och elevgruppen. Det som Truls menar på förstärker Lgr 22 (Skolverket, 2022)

genom att undervisningen ska utgå från elevernas behov och intressen. Truls lyfter även upp under resultatdelen att arbetslaget är till stor hjälp under utformningsprocessen. Det är en utmaning hävdar Gislason (2010) att veta var man ska börja. Boström och Augustsson (2016) tar upp liknande resonemang som Truls att det är viktigt att lärmiljöerna är välplanerade för att skapa all form av lärande och utveckling för eleverna. Boström et al. (2015) föreskriver utifrån styrdokumentet att fritidshemmet ska vara en accepterande miljö för lärande och att alla parter ska få en tillgänglighet och dela ansvaret för att påverka den fysiska miljön. Även detta står i Lgr22 (Skolverket, 2022) då de säger att genom undervisningen ska eleverna erbjudas en variation av lärmiljöer som integrerar omsorg och lärande.

En framträdande skillnad är hur studiens resultat och tidigare forskning presenterar hur ekonomin präglar didaktiska val vid utformning av den fysiska inomhusmiljön. I resultatet framgår det att ekonomin är en av de främsta bidragande faktorerna som påverkar vilka didaktiska val som kan tillämpas på fritidshemmet. Informanten Hedvig menar att det beror på vilka möjligheter som ges och vad som ges tillåtelse till att köpa in. Å andra sidan menar informant Ronja att ekonomin inte är allt, utan att det är viktigt att kämpa för att fritidshemmet faktiskt får pengar till att köpa in nytt material. Boström et al (2015) förtydligar detta genom att fritidshemmet har en bristande kvalitet i utbildningsverksamheten och hotad miljö. Kan detta vara en aspekt av att fritidshemmets verksamhet inte prioriteras och inte får tillräcklig ekonomi? Denna studie är genomförd under 2023 och forskningen som är framskriven i *forskningsöversikten* är publicerad mellan 2011 och 2018. Dock tar inga av de sju forskningsartiklarna upp ekonomin som ett problem. Då kan man själv ställa sig frågan; har skolan och fritidshemmets ekonomi förändrats så mycket på tio år? Forskningsartiklarna tar i stället upp att de bidragande faktorerna är att skola och fritidshem delar lokaler med varandra. I resultatet framgår det att samtliga sex intervjuade informanter för på tal att det är lokalernas utformning som påverkar hur de tänker kring didaktiska val. Det visar också att alla informanter är medvetna om vilka didaktiska val som behöver göras för elevgruppen. Framtagen forskning påvisar motsatta belägg och Hjalmarsson (2014) säger att kritiken mot

fritidshemmet riktar sig i huvudsak mot personal som saknar lämplig utbildningsbakgrund. Augustsson (2018) menar att det vanligtvis inte talas om hur lärare i fritidshem utövar ledarskap. Dock menar sex av de legitimerade informanterna att de är medvetna om sina didaktiska val och styr verksamheten utifrån valen, vilket är en form av ledarskap. Det finns en tanke med deras didaktiska val, men också andra bidragande faktorer som påverkar. En av dessa bidragande faktorer är att det finns en risk att bli hemmablind i en befintlig fysisk inomhusmiljö. Informanter Axel och Sigge ser att detta är ett problem och att det hindrar dem från att se utvecklingsmöjligheter med den fysiska inomhusmiljön. För att stärka detta antagande säger Axel följande:

Tror att många inte riktigt förstår varför man ska göra det, utan man tänker att nu har vi haft det här i tjugo år och det har fungerat så bra...
(Axel)

En ytterligare skillnad är att informanterna inte lyfter fram att brist på planeringstid påverkar hur lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av fysiska inomhusmiljön. Boström och et al (2015) hävdar inte det utan skriver fram att en del lärare i fritidshem upplever brist på planeringstid. Hedvig menar att det inte främst är brist på planeringstid som påverkar utan det är ledningens syn på fritidshemmet som påverkar. I följande utdrag förtydligar Hedvig detta genom att säga:

... det hade varit bra om man som rektor också hade sett det som en möjlighet och som något väldigt viktigt i vårt yrke och gett förutsättningar och tid.
(Hedvig)

I resultatet säger Ronja att läroplanen och rådande styrdokument snarare hjälper än att stjälper i arbetet. Det framgår också från Ronja att med hjälp pedagogiska och organisatoriska samtal går det därmed alltid att hänvisa till styrdokument. Hjalmarsson (2014) påvisar dock att negativa aspekter som dåliga kunskaper om skolans läroplan kan bli ett problem. I förhållande till Ronjas goda kunskaper om

läroplanen kan det motsätta beläggen Hjalmarsson påvisar. Från Ronja kommer det tydliga belegg för att läroplanen hjälper till i de didaktiska valen medan Hjalmarsson (2014) lägger fram att det kan bli problem när kunskapen om styrdokumentet brister. Det kan tilläggas att Ronja har arbetat som legitimerad lärare i fritidshem i fem år. Hjalmarsson (2014) påvisar med hjälp av forskning och belegg är nio år gamla. 2016 fick fritidshemmet en egen del i läroplanen och det kan vara en anledning till att Ronja besitter goda kunskaper kring läroplanen. Hjalmarsson (2014) kan därför se det som ett problem för att fritidshemmet inte hade en egen del i läroplanen 2014. Det kan således vara en aspekt av att alla lärare i fritidshem som genomfört en utbildning före 2016 inte varit lika medvetna om och insatta i läroplanen som Ronja är. Ronja anser att läroplanen hjälper till att befästa och hänvisa till vilka olika val man gör på fritidshemmet. Skolverket (2014) stärker vad Ronja menar genom att säga att miljön har stor betydelse och påverkan på eleverna samt att lokalerna möjliggör ett syfte med verksamheten. Därav kan Ronjas goda kunskaper om läroplanen och rådande styrdokument främja detta för elevgruppen.

11.2 Konsekvenser för yrkesrollen

I resultatet framgår det att det finns konsekvenser för yrkesrollen som därmed kan bli ett problem. Det framgår att okunskap kan bli en konsekvens för yrkesrollen vilket fyra av sex informanter förtydligar. Sigge förtydligar detta genom att säga *“men det är ju verkligheten som ser ut så att det är ju väldigt mycket utbildad personal “* vilket även Boström et al. (2015) menar med att kritiken mot fritidshemmet riktar sig mot få legitimerade lärare i fritidshem. Hjalmarsson (2014) stärker också vad Sigge säger genom att säga att förhållandet mellan ideal och verklighet kan vara problematiskt. Sigge menar att det blir svårt för utbildade att tänka steget längre och använda sig av didaktiska val i utformningen av den fysiska inomhusmiljön. I denna studie är det fokus på legitimerade lärare i fritidshem och inte utbildad personal. Dock kan det bli att alla som arbetar i fritidshemmet, oberoende om du är behörig eller icke behörig, dras över en kam vilket leder till dålig status för utbildade lärare i fritidshem

En annan konsekvens för yrkesrollen blir att skolan och fritidshemmet oftast har väldigt begränsad ekonomi. I resultatet framgår det att tre av sex informanter ser att ekonomin sätter stor prägel på vad man kan göra och inte göra med den fysiska inomhusmiljön. Hedvig säger att de ofta får “tänka utanför boxen” då fritidshemmets ekonomi är väldigt begränsad. Därmed kan det sammanfattas att fritidshemmets ekonomi blir en bidragande konsekvens för yrkesrollen. Genom att fritidshemmets har det så pass dåligt ekonomiskt ställt kan de legitimerade lärare i fritidshem inte arbeta med den fysiska inomhusmiljön som de uppenbarligen vill göra.

11.2.1 Förslag på idéer och tankar

Som ett första förslag på en potentiell lösning kan det vara att få mer stöd uppifrån, från ledningen. Det innebär då att det är viktigt att stå upp för sin yrkesroll och att det är ett viktigt arbete som genomförs med dagens barn och ungdomar på fritidshemmet. Det blir således viktigt att ha stöd från skolans ledning och få bättre förutsättningar och möjligheter för att skapa goda fysiska inomhusmiljöer för elevgrupperna. Som ett andra förslag på en framtida lösning kan det vara relevant att ge utbildade bättre förutsättningar. Utbildade som får anställning på fritidshem bör gå igenom en kompetensutveckling där de får utbildning i fritidshemmets läroplan och rådande styrdokument. En sista tanke är att fördela legitimerade och utbildade lärare i fritidshem jämt på avdelningarna. Om rektor placerar alla utbildade på samma avdelning kommer det troligen att bli lägre kvalitet på den läroplansstyrda verksamheten för dessa elever. Därför kan det vara en lösning att sprida ut legitimerade lärare i fritidshem för att ha större möjlighet till att sprida kunskaper hos alla anställda. Ett problem med detta är att vanligtvis alla legitimerade lärare i fritidshem gärna vill arbeta tillsammans.

11.2.2 Förslag på vidare forskning

Det hade varit intressant om internationell forskning kan jämföra det svenska fritidshemmet mot utlandets motsvarighet till fritidshem (leisure-time center). Genom att jämföra lärare i fritidshems tankar kring hur de formar fysiska inomhusmiljöer kan man se om något skiljer sig åt. Sedan hade det även varit intressant om det hade gjorts en större observation kring hur lärare i fritidshem

beskriver hur de formar fysiska inomhusmiljöer. I framtiden hade det varit intressant om kommande forskning enbart riktar in sig på observation. I denna studie har det varit fokus på intervjuer, vilket inte riktigt ger svar på hur de i realiteten utformar den fysiska inomhusmiljön, utan de beskriver enbart vad de gör. Därav hade en observationsforskning varit intressant för att verkligen konkret kunna hänvisa till hur lärare i fritidshem utformar fysisk inomhusmiljö. I kommande studier hade det även varit intressant att fokusera på hur elever tänker kring utformningen av den fysiska inomhusmiljön på fritidshemmet. Vår undersökning har enbart riktat in sig på legitimerade lärare i fritidshemmet, men det hade varit spännande att få med elevernas tankar. Det hade också varit intressant att få med utbildade lärare i fritidshem tankar.

12. Slutsats

Den genomförda studien hade i syfte att komma fram till hur lärare i fritidshem beskriver hur de formar fysiska inomhusmiljöer. Studien visar sammanfattningsvis att lärare i fritidshem har en medvetenhet kring skapandet av fysiska inomhusmiljöer kopplat till de didaktiska valen vad, hur och varför. Lärare i fritidshem kan enskilt och tillsammans med arbetslaget utforma en bra fysisk inomhusmiljö på fritidshemmet för eleverna med koppling till styrdokumentet. Studien har även bidragit med att få en inblick i tankar och åsikter från lärare i fritidshem och hur de vill att fritidshemmets fysiska inomhusmiljö ska se ut. Studiens resultat visar även på faktorer som är utmanande för skapandet av fysiska inomhusmiljöer för fritidshemmet. Avslutningsvis kan studien konstatera att lärare i fritidshem förhåller sig till didaktiska val i utformningen av inomhusmiljön. Faktorer som påverkar valen är okunskap och utbildad personal, fritidshemmets dåliga ekonomiska status, ledningens syn på fritidshemmets verksamhet och hemmablindhet.

Referenser

Augustsson, G. (2018). The complexities of leisure-time center staff's leadership in the leisure-time center learning environment. *Cogent Education*, 5(1), 1451670. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2018.1451670>

Boström, L., & Augustsson, G. (2016). Learning environments in swedish leisure-time centres: (in)equality, 'schooling', and lack of independence. *International Journal for Research on Extended Education*, 4(1), 125. <https://doi.org/10.3224/ijree.v4i1.24779>

Boström, L., Hörnell, A., & Frykland, M. (2015). Learning environments at leisure-time centres in sweden: A comprehensive survey of staff perceptions. *International Journal for Research on Extended Education*, 3(1), 5. <http://dx.doi.org/10.3224/ijree.v3i1.19578>

Boverket. (25 januari 2023). *Fritidshemmets lärmiljöer*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/byggnaden-och-utemiljon/fysisk-larmiljo/fritidshemmets-larmiljoer/>

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken - För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Eliasson, A. (2018). *Kvantitativ metod från början* (4 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Gislason, N. (2010). Architectural design and the learning environment: A framework for school design research. *Learning Environments Research*, 13(2), 127-145. <https://doi.org/10.1007/s10984-010-9071-x>

Hall, T. (2017). Architecting the 'third teacher': Solid foundations for the participatory and principled design of schools and (built) learning environments. *European Journal of Education*, 52(3), 318-326.
<https://doi.org/10.1111/ejed.12224>

Hippinen-Ahlgren, A. (2017). Miljön som ett didaktiskt verktyg. I A-S. Pihlgren (Red.), *Fritidshemmets didaktik* (2 uppl., s.99–116). Lund: Studentlitteratur.

Hjalmarsson, M (2014). Governance and voluntariness for children in Swedish leisure-time centres: Leisure-time teachers interpreting their tasks and everyday practice. *International Journal for Research on Extended Education*, 1(1), 86–95.
<https://www.budrich-journals.de/index.php/IJREE/article/view/19837>

Jank, W., & Meyer, H. (1997). Nyttan av kunskaper i didaktisk teori. I M. Uljens (Red.), *Didaktik* (s. 17–29). Lund: Studentlitteratur.

Kroksmark, T. (1997). Undervisningsmetodik som forskningsområde. I M. Uljens (Red.), *Didaktik* (s. 77–97). Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Pihlgren, A.-S. (2017). *Fritidshemmets mål och resultat – att planera och utvärdera* (1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Skollag (SFS 2010:800). Sveriges riksdag.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K14

Skolinspektionen. (2018). *Undervisning i fritidshemmet - inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle* (1 uppl.). Stockholm: Skolinspektionen.

https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2018/fritidshem/fritidshem_rapport_2018.pdf

Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer: Fritidshem* (1 uppl.). Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3301>

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet* (1 uppl.). [Stockholm]: Skolverket.

Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2018). *Handledning: Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning* (3 uppl.). Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed* (1 uppl.). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Uljens, M. (1997). Grunddrag till reflektiv skoldidaktisk teori. I M. Uljens (Red.), *Didaktik* (s. 417–433). Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (2020). *Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg* (SOU 2020:34). Stockholm: Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/06/sou-202034/>

Woolner, P. (2011). Creating individualised optimal learning environments through participatory design. *Educational and Child Psychology*, 28(1), 9-19. <https://doi.org/10.53841/bpsecp.2011.28.1.9>

Bilagor

Bilaga I – Missivbrev

Till lärare i fritidshem.

Förfrågan om deltagande i studie om lokalernas inverkan på fritidshemmet:

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan Kristianstad och vi läser sista terminen till grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem. I vårt examensarbete skriver vi om lokalernas inverkan på fritidshemmet. Syftet med denna forskningsstudie är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver hur de formar miljöer. Vi skulle vara tacksamma om legitimerade lärare på ert fritidshem vill medverka i vår studie.

Efter vårt ventileringsseminarium den 13 februari, kommer vi att genomföra intervjuer vecka sju och åtta. Intervjun beräknas att ta 40 minuter +/- och vi kommer att spela in intervjun för att därefter kunna analysera materialet och transkribera det. Innan och under intervjun har ni rätt att när som helst avbryta ert deltagande. Era personliga- och arbetsplats identitet kommer och förblir helt anonym. Vi kommer endast att använda intervjun i syfte för vårt kommande examensarbete. När vårt examensarbete är godkänt kommer ni få möjligheten till att ta del av vårt resultat som kommer att skickas via E-Post till er. Vi kommer att makulera alla intervjuer/inspelningar när vi blivit godkända på examensarbetet.

Vi som författare reserverar oss rätten att tacka **NEJ** om det är för många som vill delta i vår kommande studie. Skicka ert svar senast 2023-02-01 till någon av E-Postadresserna ni finner på nästa sida om ni har ett intresse för att medverka i vårt examensarbete. I ert svar vill vi att ni kommer med **TRE** tider som passar er för att underlätta en tid för intervju. Det vill säga att om ni är tre lärare i fritidshem som är intresserade, behöver vi få tre tider för varje lärare i fritidshem!

På nästa sida hittar ni kontaktuppgifter, om ni har några frågor, tveka inte att höra av er! Vi är tacksamma om ni har möjlighet att ställa upp! Vi vill förtydliga att handledare och bedömande lärare alltid kommer att tillgång till vårt grundmaterial

Med vänlig hälsning,

Ludvig Westin och Peter Romgård

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av informationen ovanför och vill medverka i studien.

Jag har tagit del av informationen ovanför och vill inte medverka i studien.

Namnförtydligande

Underskrift

Datum

Bilaga II – Intervjuguide

Intervjuguide till informanter

Presentera information till informanterna

- Har du tagit del av vårt utskickade missivbrev?
- Presentera att det kommande empiriska materialet enbart kommer användas i detta arbete.
- Presentera ett muntligt förtydligande om att informanterna har rätt till ett avbrytande när som helst.
- Det kommer presenteras att riktiga namn kommer ersättas med fiktiva namn.

Vad:

- Vad styr ditt val när du skapar en miljö inne på fritidshemmet?
- Vad kan en bra respektive mindre bra fysisk miljö bidra med på fritidshemmet?
- Vad kan du göra för att skapa en god fysisk-lärandemiljö på fritidshemmet?
- Vad kan vara en bidragande faktor till att vissa lärare inom fritidshemmet inte har något didaktiskt val bakom skapandet av fysiska-lärmiljöer?

Hur:

- Hur arbetar du med att skapa en fysisk miljö?
- Hur åstadkommer du en öppen miljö med överblick för dig som lärare i fritidshem?
- Hur involveras eleverna i utformandet av den fysiska miljön?
- Hur påverkas era möjligheter att utforma miljön på grund av ekonomi mm?
- Hur styr skollag, läroplan och Skolinspektionens kritik ditt val vid utformningen av lärandemiljöer?
- Hur samarbetar ni i arbetslaget vid utformning av den fysiska miljön?

Varför:

- Varför är det viktigt att ha kunskaper om utformning av fysiska miljöer?
- Varför har miljön betydelse för eleverna på fritidshemmet?

Avslutning:

- Hur tror du att fritidshemmets fysiska miljöer ser ut om tio år?
- Känner du att vi missat något som du vill ta upp?
- Tacka informanterna för deras medverkan!

Bilaga III – Borttagna frågeställningar

Vad:

- Vad styr ditt val när du skapar en miljö inne på fritidshemmet?
- *Vad kan en bra respektive mindre bra fysisk miljö bidra med på fritidshemmet?*
- Vad kan du göra för att skapa en god fysisk-lärandemiljö på fritidshemmet?
- Vad kan vara en bidragande faktor till att vissa lärare inom fritidshemmet inte har något didaktiskt val bakom skapandet av fysiska-lärmiljöer?

Hur:

- Hur arbetar du med att skapa en fysisk miljö?
- *Hur åstadkommer du en öppen miljö med överblick för dig som lärare i fritidshem?*
- *Hur involveras eleverna i utformandet av den fysiska miljön?*
- *Hur påverkas era möjligheter att utforma miljön på grund av ekonomi mm?*
- Hur styr skollag, läroplan och Skolinspektionens kritik ditt val vid utformningen av lärandemiljöer?
- *Hur samarbetar ni i arbetslaget vid utformning av den fysiska miljön?*

Varför:

- Varför är det viktigt att ha kunskaper om utformning av fysiska miljöer?
- Varför har miljön betydelse för eleverna på fritidshemmet?

Avslutning:

- *Hur tror du att fritidshemmets fysiska miljöer ser ut om tio år?*